

REINHOLD ULRYCH

Graško gledališče Theater im Keller se je odločilo izvesti projekt "Neznani sosedje" in prva postaja na tej poti je bila Slovenija. Gledališče mi je med drugimi besedili ponudilo tudi dramo Evalda Flisarja *Jutri bo lepše* in ta se mi je zdela zaradi specifične absurdnosti situacij in likov nadvse zanimiva. Sporočilo drame nam pokaže, da "sile stvari", torej sile, ki prihaja od zunaj, sploh ni treba jemati tako smrtno resno, kot to ponavadi počnemo. S tem se vsekakor lahko identificiram! Mislim, da ima gledališče absurda v Avstriji podobno tradicijo kot v angleškem in slovanskem prostoru. Slovenci v Gradcu pravzaprav niso povsem neznani sosedje, zato drame ni bilo treba prevajati v drugačen kulturni kontekst ali gledališki jezik. Dejansko pa ne bi mogel reči, kaj je v njej tipično slovensko. Gre za miren, sproščen način sprejemanja dejstev, ki je v nasprotju s povsem nedomiselno birokracijo. Drama tako svojstveno povzema situacije, ki jih zna naše občinstvo nadvse dobro podoživeti in razumeti.

Vprašanje, katere drame laže prestopijo meje jezika in kulture, pa je precej široko. Npr. grške antične drame znajo še danes zelo dobro najti "ahilove pete" sodobnega življenja in tudi Čehova lahko razumemo, čeprav še nikoli nismo bili v Rusiji. Po drugi strani pa je drama, kot so *Talci* Brendana Behana, nekoliko težje razumeti, če se človek ni nikoli ukvarjal z irsko problematiko; pa tudi drame o vojni v bivši Jugoslaviji zahtevajo določeno predznanje. V teh primerih lahko pomaga gledališki list. Seveda so dramska besedila vsake dežele pogojena z njeno kulturo, tradicijo, mentaliteto, toda po drugi strani se gledališče sprašuje (in se tudi mora spraševati!) po samem bistvu. To presega državne meje.

Ker sem zaupal tako avtorju kot besedilu, v dramo nisem vnašal nobenih sprememb, le skrajšal sem jo, kar je bilo mestoma nujno, da so posamezni prizori prišli do polne veljave. To je povezano tudi s prevodom – nemščina je včasih težak, neokreten jezik, zanjo pogosto velja, da je manj več, kar ritem

drame le še okrepi. Mislim pa, da *Jutri bo lepše* ne zahteva nobenih sprememb, ki naj bi zagotovile razumevanje dela. Publika je dramo sprejela z navdušenjem in mislim, da jo je razumela. Kritiki pa niso hvalili samo dobre predstave, ampak predvsem samo dramo. Osebnostno menim, da absurdni humor temu delu daje vsebino, in tudi poetičnost, ki je del vseh nas.

Dramo smo najprej zelo dolgo samo brali, razpravljali o besedilu in poskušali najti nekakšno osnovo za posamezne like. To obdobje je bilo zelo intenzivno in nikakor ne preprosto, vendar se pri sodelujočih ni pojavil niti en sam ugovor. Pri vajah na odru smo razjasnili bistvena vprašanja, sam pa sem se predvsem poskušal zabavati ob preverjanju različnih možnosti. Tako skozi jasne razpoke ni bilo težko najti poti od komedije k tragediji in obratno, ob tem pa se je razvila domiselna in poetična atmosfera.

Če nekoliko dopolnim, kar sem že povedal: seveda obstajajo gledališke obdelave regionalnih ali nacionalnih tematik, katerih podrobnosti v vsem njihovem diapazonu ne moremo povsod razumeti, vendar tudi v severni Nemčiji ali Italiji igrajo Nestroya in Horvátha – in ju razumejo. Turrinijev *Detomor* je bil sicer napisan na podlagi resnične zgodbe, vendar pa je problematika detomorilk mnogo širša. Zdi se mi, da je mit gledališča pri vseh njegovih variacijah in razlikah dokaj mednaroden. Pri prenašanju tuje igre v domači prostor mora režiser najprej temeljito raziskati osnove, na katerih je drama zgrajena. Omenil bi dramo *Razredni sovražnik* Nigela Williama, ki opisuje konkretno socialno situacijo. Nemškega prevoda, ki se iz Londona preseli v Berlin, zato nisem

Evald Flisar: *Jutri bo lepše*, Theater in Keller, Gradec, 2000

mogel neposredno prenesti v – denimo – Gradec. Še manj pa v kako manjše provincialno mesto, kot sta Hollabrunn ali Altenburg. Pomemben del te drame tvorijo slikanje miljeja, socialno okolje, markiranost z revščino, družinske težave, marginalnost, izobčenost. In če hočeš to tehtno dramo dostojno postaviti na oder, moraš upoštevati specifične težave v specifičnem kraju, kjer bo izvedena. To pa zahteva tudi temeljite posege v besedilo: narečje, namigovanje na krajevne posebnosti ... Poleg tega pa so ljudje, ki v Londonu živijo izven zakona, nekaj povsem drugega kot tisti v Gradcu.

Jutri bo lepše pa pripoveduje kompleksnejšo zgodbo, ki se razteza domala čez ves svet. Naj bo Sibirija ali Gradec – z dramo se da prikazati težave in situacije vsega človeštva, ki jih lahko podoživi katera koli publika.

Prevedla Sandra Baumgartner

